

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

рішення приймальної комісії університету
від 9 квітня 2021 року,
протокол № 2

Голова приймальної комісії

_____ **Олег ОМЕЛЬЧУК**

МП

9 квітня 2021 року

Програма

**підготовки до вступного випробування з філософії
у формі усної співбесіди для абітурієнтів, які вступають на базі ступеня магістра,
освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста для навчання за освітньо-науковою
програмою підготовки докторів філософії зі спеціальностей
081 Право; 051 Економіка;
072 Фінанси, банківська справа та страхування,
281 Публічне управління та адміністрування**

**Хмельницький
2021**

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....3
Зміст дисципліни.....4

Програма вступного іспиту з філософії для аспірантів та здобувачів складена відповідно до відповідних вимог щодо вступних іспитів до аспірантури, Міністерства освіти і науки України. Також враховано позитивний досвід Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України та Національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Програма вступного іспиту до аспірантури складена відповідно до програми навчальної дисципліни «Філософія».

У програму включено найбільш теоретично та практично значимий навчальний матеріал.

Програма передбачає такі форми підготовки до вступного іспиту: опрацювання рекомендованої літератури, підготовку та повторення питань для вступного іспиту з філософії, складання вступного іспиту.

Основною метою вступного іспиту з філософії є перевірка знань та творче вміння застосовувати їх майбутніми науковцями у своїх конкретних дослідженнях, тобто у статтях, дисертаціях, монографіях тощо.

Метою програми є забезпечення вступників необхідною інформацією щодо структури та змісту вступного випробування з фаху.

Для успішного засвоєння дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії вступники повинні здобути ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста та володіти здібностями засвоєння знань, умінь і навичок в галузі юридичних наук та професійної підготовки.

При складанні іспиту з філософії вступники до аспірантури повинні розкривати основний зміст питань білета та додаткових питань і показати при цьому:

- ✓ знання основних першоджерел та творче вміння використовувати їх зміст і провідні ідеї при аналізі філософських та юридичних проблем, а також головних проблем світового правового розвитку, проблеми співвідношення науки і практики;
- ✓ вміння оперувати набутими науковими принципами, законами, категоріями, методами при відповіді на екзамені;
- ✓ вміння самостійно розібратися в суті філософської проблематики правової сфери;
- ✓ вміння об'єктивно послідовно і аргументовано викладати свої погляди як на розуміння наукових проблем, так і проблем суспільного життя;
- ✓ здатність застосовувати набуті знання у своїй галузі наукового дослідження, а також при аналізі складних проблем інших сфер життєдіяльності суспільства.

Іспит з філософії має усну форму проведення.

Результати вступного випробування оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів. При цьому, мінімальне значення кількості балів, отриманих на вступному випробуванні з кожного конкурсного предмета, з яким вступник допускається до участі у конкурсі, становить 170 балів. Результати вступних випробувань до аспірантури дійсні протягом 12 місяців.

Особи, які без поважних причин не з'явилися на вступні випробування у визначений розкладом час, особи, знання яких було оцінено балами нижче встановленого Правилами прийому мінімального рівня, а також особи, які забрали документи після дати закінчення прийому документів, до участі в наступних вступних випробуваннях та у конкурсному відборі не допускаються. Перескладання вступних випробувань не допускається.

Зміст дисципліни

Тема 1. Предмет, функції та специфіка філософського знання

Світогляд як форма самоусвідомлення людини і спосіб духовно-практичного засвоєння дійсності. Загальна характеристика світогляду, його історичних типів: міфологічного, релігійного, наукового та філософського. Філософія і світогляд. Зародження філософської думки. Філософія як особлива форма суспільної свідомості. Предмет та функції філософії. Основне коло філософських питань. Специфіка філософського, усвідомлення світу. Основні теми філософських роздумів; світ і людина, сутність і зміст людського існування. Соціальна спрямованість філософського знання. Місце і роль філософії у сучасному суспільному житті.

Тема 2. Антична філософія: зміст та формування основних філософських понять та напрямків

Суспільно-історичні передумови виникнення філософії. Своєрідність філософії стародавніх Індії і Китаю. Конфуціанська цивілізація: філософсько-етичні основи.

Загальна характеристика філософії стародавньої Греції. Космоцентричний характер філософії стародавньої Греції. Проблеми буття у філософії Фалеса, Піфагора, Геракліта, Левкіппа, Демокріта. Проблема буття людини і суспільства в античній філософії. Етичний раціоналізм Сократа. Система об'єктивного ідеалізму Платона. Аристотель як систематизатор античної філософії.

Тема 3. Філософія європейського Середньовіччя та епохи Відродження

Теоцентричний характер філософії Середньовіччя. Суперечка про універсалії: реалізм і номіналізм.

Філософське вчення А.Августина. Ідея Бога: природа і людина як творення Бога, душа і тіло, розум і воля, проблема свідомості, концепція "священної історії". Особливості середньовічної схоластики. Філософія Фоми Аквінського. Принцип гармонії віри та розуму.

Антропоцентричний характер філософії Відродження. Гуманістична філософія епохи Ренесансу. Натурфілософія Відродження, пантеїзм, геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту (М.Кузанський, Дж.Бруно, М.Копернік, Г.Галілей)

Тема 4. Західноєвропейська філософія Нового часу (XVII-XVIII ст.)

Наукова революція XVII ст. (І.Ньютон) і проблема методу пізнання у філософів (Ф.Бекон, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д.Юм, Б.Спіноза, Г.В.Ляйбніц). Емпіризм і раціоналізм. Створення механістично-матеріалістичної картини світу. Поняття субстанції. Проблема людини у філософії Просвітництва (Монтеск'є, Ф.Вольтер, Ж.-Ж. Руссо). Французький матеріалізм, його розуміння людини і суспільства (Ж.Ламетрі, К.-А.Гельвецій, П.Гольбах, Д.Дідро).

Тема 5. Німецька класична філософія

Активно-діяльне розуміння людини в німецькому ідеалізмі. ілософські погляди І.Канта. Філософська система І.Фіхте. Філософська еволюція Ф.Шеллінга. Філософська система і метод Г.Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. Німецька класична філософія і сучасне бачення світу.

Тема 6. Філософія марксизму та його історична доля

Соціально-історичні умови виникнення марксистської філософії. Матеріальне виробництво як центральна категорія філософії марксизму. Марксистське розуміння специфіки соціальних законів. Проблема відчуження людини та шляхи його подолання у марксизмі. Сучасність і марксизм.

Тема 7. Сучасна зарубіжна філософія

Загальна характеристика та основні тенденції розвитку сучасної зарубіжної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кінця XIX-початку XX ст. Відображення суспільно-політичного життя, науково-теоретичного прогресу у філософії. Розробка методології наукового пізнання у позитивістській філософії. Проблема раціонального та ірраціонального у філософії XX століття. Екзистенціалізм: основні теми і вчення. Свобода і відповідальність особистості. Релігійно-філософські напрями XX ст. Проблема несвідомого в психоаналітичній філософії та його еволюція (З.Фрейд, К.Юнг, Е.Фромм). Ситуація постмодерну у філософії.

Тема 8: Українська філософська думка в контексті світової філософії

Філософські ідеї в культурі Київської Русі (Іларіон Київський, Кирик Новгородець, Кирило Філософ, Клим Смолятич) Філософія доби формування українського етносу (Станіслав Оріховський, Роксолан, Іван Вишенський, Віталій з Дубна, Ісайя Копинський, Кирило Транквіліон-Ставровецький, Касіян Сакович, Пилип Орлик та ін.) Становлення філософії в Києво-Могилянській Академії (І.Гізель, Ф.Прокопович, Г.Щербацький, П.Лодій та ін.) Філософія українського Просвітництва др. пол. XVII-XVIII. “Філософія серця” Г.Сковороди. Філософія українського романтизму XIX ст. Професійна філософія в Україні XIX- поч. XX ст. Філософія періоду Відродження українського духовного життя /В.Вінниченко, М.Грушевський, В.Зеньковський та ін./ . Філософія національної самобутності /В.Липинський, І.Лисяк-Рудницький та ін./ . Філософська спадщина Д.Чижевського. Філософія України в радянський період. Сучасний стан української філософської думки. Місце філософії у відродженні духовної культури українського народу.

Тема 9 Філософське розуміння світу

Категорія буття, її сенс та специфіка.

Основні форми буття. Буття речей, процесів і, станів природи. Буття і субстанція. Проблема субстанції. Дуалізм і монізм. Монізм і плюралізм.

Буття людини у світі природи. Специфіка людського буття. Буття ідеального і духовного. Буття свідомості і несвідомого. Соціальне буття як єдність індивідуального і суспільного буття. Проблема сенсу життя людини і людства.

Матерія як філософська категорія і об'єктивна реальність. Основні форми існування матерії. Поняття руху. Рух і розвиток. Джерела розвитку матерії. Сучасна наука про класифікацію форм руху матерії. Єдність матерії і руху. Форми руху матерії . Простір і час. Субстанційне та релятивістська концепція простору і часу, їхнє світоглядне й методологічне значення. Теорія відносності /А.Ейнштейн/ та її значення для розвитку філософських уявлень про простір і час. Проблема свідомості у філософії та науці. Сучасна наука про передумови виникнення свідомості. Свідомість - вища форма психічного відображення дійсності. Сутність та основні характеристики свідомості. Основні структурні рівні свідомості - несвідоме, підсвідоме, надсвідоме та їхні структурні елементи. Ідеальність свідомості як головна її властивість, обумовлена соціальною природою людини. Поняття, ідеального.

Тема 10. Основні проблеми і характерні риси сучасної гносеології

Пізнання як специфічна форма відношення людини до світу. Наукове пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєве і логічне пізнання, їх форми. Проблеми істини. Об'єктивність істини. Взаємозв'язок абсолютної та відносної істини. Конкретність істини. Рівні (емпіричний і теоретичний), форми (науковий факт, проблема, ідея, гіпотеза, концепція, теорія), методи (Спостереження, експеримент, порівняння, сходження від абстрактного до конкретного і навпаки, єдність логічного і історичного,

аналіз і синтез, дедукція і індукція та ін.) наукового пізнання. Проблема практики в пізнання.

Тема 11. Діалектична концепція розвитку та її альтернативи

Діалектика як теорія систем, що розвиваються. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни, розвиток. Основні історичні форми діалектики: наївно-стихійна, ідеалістична, матеріалістична. Діалектика і метафізика. Категорії діалектики, основні принципи. Альтернативи діалектики. Поняття "негативної" діалектики /Т.Адорно, Л.Г.Маркузе/. Основні принципи метафізики як науки і методу. Інтуїтивізм. Еволюціонізм. Софістика, еkleктика та метафізика як альтернативи діалектики.

Тема 12 Суспільство як система, що розвивається

Особливості філософського пізнання суспільства. Суспільствознавство як система та процес. Специфіка предмету соціальної філософії. Співвідношення предметів соціальної філософії та інших гуманітарних наук. Об'єктивність, історизм, системність, єдність теорії та практики як основні методологічні принципи соціально-філософського пізнання. Еволюційне, інволюційне і революційне у розвитку соціуму. Критерії прогресивного розвитку суспільства. Історична генеза теоретичних обґрунтувань сутності суспільного поступу. Цивілізаційний та формаційний аналіз розвитку суспільства.

Тема 13. Людина, проблеми її життя та діяльності як предмет філософського осмислення

Людина як суб'єкт суспільного розвитку. Філософська концепція людини. Людина як суб'єкт усіх форм діяльності і структури суспільних відносин. Поняття "людина", "індивід", "особистість", їх співвідношення. Особистість- продукт соціального середовища і системи виховання. Структура особистості та її характерні елементи. Базові (ключові) цінності людського буття як основна ланка соціалізації людини. Концепції майбутнього людства і особистості.

Тема 14. Філософські проблеми цивілізації та культури

Духовне життя суспільства: поняття і структура. Духовне виробництво, суспільна свідомість, духовна культура. Духовне виробництво свідомості. Суспільний характер духовного виробництва. Культура як предмет філософського осмислення. Культура як засіб самовизначення і розвитку особистості. Культура і демократія. Проблема кризи цивілізації і пошук шляхів виходу з неї. Діалектика цілісності та суперечності сучасного світу.

Список рекомендованої літератури

1. Основні джерела

1. Ільїн В.В. Філософія [Текст] : підручник : у 2 ч. / В.В. Ільїн, Ю.І. Кулагін. - К. : Альтерпрес, 2002. - Ч. I. Історія розвитку філософської думки - 464 с ; Ч.ІІ. Актуальні проблеми сучасності. - 480 с
2. Касьян В.І. Філософія [Текст] : навч. посіб. / В.І. Касьян. - К. : Знання, 2004. - 400 с.
3. Кислюк К.В. Філософія [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ усіх спец. / К. В. Кислюк. - 3-тє вид., випр. - Київ : Кондор, 2016. - 229 с.
4. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія [Текст] : мислителі, ідеї, концепції: Підручник / Кремень В.Г., Ільїн В.В.. -М.: Книга, 2005. -528 с.
5. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство [Текст] : Навчальний посібник/ Є.А. Подольська. -К.: Центр навчальної літератури, 2006. -624 с.

6. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія [Текст] : Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А.. -2-ге вид., випр.і доп. -К.: Академія, 2005. -592 с. -(Альма-матер)
7. Філософія [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ / [Л. Г. Дротянко та ін.] ; за ред. Л. Г. Дротянко, В. І. Онопрієнка, О. А. Матюхіної ; Нац. авіац. ун-т. - Київ : НАУ, 2014. - 718 с.
8. Філософія [Текст] : хрестоматія / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; авт.-упоряд. С. І. Присухін. - К. : КНЕУ, 2011. - 352 с.
9. Філософія у структурно-логічних схемах [Текст] : Навчальний посібник (для студентів юридичного факультету та факультету адміністративного менеджменту) / Л.І. Чорний, О.О. Гернего, Л.А. Виговський, А.М. Вальчук та ін.; Ред. О.О. Гернего. - Хмельницький: ХІУП, 2003. -78 с.
10. Філософія: хрестоматія. Від витоків до сьогодення [Текст] : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; [уклад.: Л. В. Губерський та ін.] ; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. - 2-ге вид., стер. - К. : Знання, 2012. - 621 с.

2. Допоміжні джерела

1. Андрущенко В.П. Сучасна соціальна філософія [Текст]: Курс лекцій / В.П. Андрущенко, М.І. Михальченко. -2-ге вид., випр. й доп.. -К.: Генеза, 1996. -368 с.
2. Вальчук А.М. Давньоукраїнська релігійно-філософська думка [Текст] / А. М. Вальчук / Історія релігієзнавчої думки в Україні. – Київ, 2013. – С.12-28.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму [Текст]. - К., 1994. - С.37-183.
4. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика [Текст] : Підручник/ Г.І. Волинка, В.І. Гусев, І.В. Огородник, Ю.О. Федів; За ред. Г.І. Волинки. - К.: Вища школа, 1999. -624 с.
5. Гегель Г.В. Энциклопедия философских наук. [Текст] В 3-х т. - М., 1974. - Т.1. - С.123-480.
6. Гегель Г.В. Наука логики. [Текст] Соч. в 3-х т. - М., 1970. - Т.1. - С.137-168, 237-347; Т.2. - С.31-66, 121-138; Т.3. - С.30-30.
7. Горський В. С. Історія української філософії [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Горський, К. В. Кислюк. - К. : Либідь, 2004. - 488 с.
8. Декарт Р. Рассуждение о методе. [Текст] Избр.произв. в 2-х т. - М., 1989. - С.17-112.
9. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія [Текст] : Підручник / А.М. Єрмоленко. -К.: Лібра, 1999. -488 с.
10. Кант И. Критика чистого разума. [Текст] : Соч. в 6-ти т. - М., 1964. - Т.3. - С.118-541.
11. Мотрич Н.С. Соціальна філософія [Текст] : Курс лекцій/ Н.С. Мотрич. - К.: МАУП, 1998. -96 с.
12. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини [Текст] : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Г. Нестеренко. -К.: Абрис, 1995. -336 с.
13. Петрушенко В.Л. Філософія [Текст] : Курс лекцій. Навчальний посібник / В.Л. Петрушенко. -К.: Каравела; Львів: Новий світ - 2000, 2002. -544 с.
14. Петрушенко В.Л. Філософія. Курс лекцій [Текст] : навч. посіб. / В.Л. Петрушенко - 3-те вид., перероб. і допов. - Л. : Новий Світ - 2000, 2005. - 506 с
15. Практикум з філософії [Текст] : Навч. посіб. - Київ: Книжкове вид-во НАУ, 2007. -232 с.
16. Философия [Текст] : Учебное пособие для высших учебных заведений. -2-е изд., перераб. и доп. -Ростов-н/Д.: Феникс, 2001. -576 с.

17. Філософія [Текст] : Курс лекцій / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко; За ред. І.Ф. Надольного. -К.: Вікар, 2000. -516 с.
18. Філософія [Текст] : Підручник / І.В. Бичко, І.В. Бойченко, В.Г. Табачковський. -К.: Либідь, 2001. -408 с.
19. Філософія [Текст] : Хрестоматія: Навчальний посібник / Сост. І. Демчик, Сост. М. Попович. -Кам'янець-Подільський: Абетка, 1999. -204 с.
20. Філософія [Текст] : Підручник / Ред. Н.Я. Горбач. -Львів: Логос, 1997. - 228 с.
21. Філософія [Текст] : Підручник/ Ред. Г.А. Заїченко. -К.: Вища школа, 1995. -455 с.
22. Філософія [Текст] : хрестоматія / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; авт.-упоряд. С. І. Присухін. - К. : КНЕУ, 2011. - 352 с.
23. Філософія права [Текст] : Навч. посіб. / О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заїнчковський та ін.; за заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. — К.: Юрінком Інтер, 2000. - 336 с.
24. Філософія. Релігієзнавство. Логіка (теоретичний курс) [Текст] : навч. посіб. для студ вищ. навч. закл. / В. Ф. Чешко [та ін.] ; Харківський національний економічний ун-т. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. - 560 с.
25. Читанка з історії філософії [Текст] : У 6 кн. / Під ред. Г.І.Волинки. - К., 1993. - Кн.3.: Зарубіжна філософія ХХ ст. / Під ред. Г.І.Волинки. - С.7-238.

3. Інформаційні ресурси

<http://uk.wikipedia.org/wiki/Філософія>
<http://pidruchniki.ws/filosofiya/>
<http://sofy.kiev.ua/pf.htm>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://www.sophya.com.ua/phil.html>
<http://kimo.univ.kiev.ua/Phil.htm>